

ΜΟΜΟΛΑ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΜΙΑΣ ΛΕΞΕΩΣ

τυχε ν' ἀκούσω συχνά κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτοὺς καιροὺς ἀπὸ σκηνῆς ἐκφερομένην κατὰ τὴν παράστασιν ἐπιθεωρήσεως τὴν λέξιν **μόμολο**, ὡς δῆθεν ἑπτανησιακὴν, ὑπὸ τὴν σημασίαν ὄντος τινός, ἰδίως γυναικός, δισειδοῦς καὶ κακοσχίμου. Τοιαύτη λέξις ὅμως εἰς τὸ ἑπτανησιακὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα, καὶ ἰδίως εἰς τὸ τῶν νήσων Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, ἐξ οὗ ὑποτίθεται ὅτι ἐλήφθη, ὡς ὄνομα προσηγορικὸν γένους οὐδετέρου δὲν ὑπάρχει. Ὑπάρχει μόνον ὁμοία λέξις εἰς γένος θηλυκόν: **μόμολα**, ἐπιχωριάζουσα εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τῶν ἀνωτέρω νήσων, σημαίνουσα δὲ τὸν πίθηκον, καὶ ταύτης θὰ διηγηθῶ τὴν περιεργὸν ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν συνέπεσε νὰ γνωρίζω.

Ἡ λέξις ἐπλάσθη πρὸ χρόνου μακροῦ, ἴσως καὶ ἀπὸ τῆς Βενετοκρατίας, εἰς τὰς Ἰονίους νήσους. Πάντως δ' ἐκ Βενετίας προῆλθεν, ὡς εἰκάζω, καὶ ἰδοὺ ἔνεκα τίνων λόγων.

Τὸ βαπτιστικὸν ὄνομα Ἰερώνυμος — ἰταλιστὶ Girolamo — εἶνε σύνηθες ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ἰδίως εἰς τὰς βορειοανατολικὰς ἐπαρχίας καὶ τὴν Βενετικὴν χώραν. Πολλοὶ ἐπιφανεῖς ἄνδρες ἔφερον αὐτό, ὅπως ὁ περίφημος μοναχὸς Σαβοναρόλα, ὁ ἀνταχθεὶς εὐθαρσῶς κατὰ τῆς θεοκρατίας καὶ ὑποστάς διὰ τοῦτο μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Φλωρεντίᾳ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, καθὼς καὶ μέλη τινὰ τῆς οἰκογενείας τῶν Βοναπαρτῶν, καὶ ἄλλοι. Τούτου δὲ τοῦ ὀνόματος ὑποκοριστικὸν καὶ θωπευτικὸν ἐν Βενετίᾳ εἶνε τὸ **Μόμολο**, ὅπως τὸ τοῦ Ἰωσήφ (ἰταλιστὶ Giuseppe) εἶνε τὸ **Πέππε**, τὸ τοῦ Φραγκίσκου **Κέκο** (Checco), τὸ τοῦ Λουδοβίκου (Luigi)

Τζιτζι (Gigi) κλπ. Τὸ ὑποκοριστικὸν **Μόμολο** μάλιστα ἔχει καὶ ἰδικὸν του ὑποκοριστικὸν οὕτως ὁ πρό τινων ἑτῶν ἀκμάσας δραματικὸς συγγραφεὺς Ροβέττα, τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα παρεστάθησαν καὶ ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς ἐν μεταφράσει, ἐκ Βενετίας δὲ καταγόμενος, καὶ Ἰερώνυμος τὸ ὄνομα, ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν οἰκείων καὶ τῶν φίλων του θωπευτικῶς **Μόμι**. Εἰκάζω λοιπὸν ὅτι κάποιος ἐκ τῶν πλανήτων Ἰταλῶν, ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης προερχόμενος, ἐξασκῶν δὲ τὸ ἔργον τοῦ περιπλανωμένου μουσικοῦ καὶ ἐκγυμναστοῦ ζῶων, εἶχε καταντήσει εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἴονίου, εἰς καιρὸς παλαιούς, ὅτε αὐταὶ διετέλουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἐκεῖ δ' ἐξασκῶν τὸ ἔργον του, ἐπεδείκνυε τὰ γυμνάσματα τοῦ θηλυκοῦ πιθήκου, τὸν ὁποῖον αὐτὸς εἶχεν ὀνομάσει μὲ τὸ ἐπιχωριάζον εἰς τὴν πατρίδα του θηλυκὸν ὄνομα Μόμολα, ὅπως γίνεται συνήθως μὲ τὰ τιθασσεύμενα ζῶα ἐν γένει. Τὸ κύριον δὲ τοῦτο ὄνομα, τὸ ἀσύνηθες, ἔμεινεν εἰς τὸν τόπον ἕκτοτε ὡς προσηγορικὸν διὰ τοὺς πιθήκους ἐν γένει, ὅπως τὸ **Κυρὰ Μαριά** διὰ τὴν ἀλώπεκα, τὸ **Μαριόλα** διὰ τὴν ἄρκτον, τὸ **Μέντιος** διὰ τὸν ὄνον, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐμεινε δὲ πρὸς τούτοις καὶ εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν «κάμνει **μόμολες**» ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ πιθηκισμοῦ, ἢ μᾶλλον τῶν μορφασμῶν καὶ ἀστειοτήτων, ὅπως τὸ ἰταλικὸν *scimiottagini* καὶ τὸ γαλλικὸν *singerie*. Ὅπως δὴποτε εἶνε περίεργος ἢ ἠχητικὴ συγγένεια τῆς λέξεως μὲ τὴν ἀρχαίαν λέξιν **Μιμῶ** καὶ τὴν νεωτέραν **μαῖμοῦ**.

Σημειωτέον ὅτι τὸ βαπτιστικὸν ὄνομα Ἰερώνυμος ἦτο ἀρχετὰ σύνηθες εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἴονίου, ἔνεκα τῶν μετὰ τῆς Ἰταλίας σχέσεων αὐτῶν, ἐνῶ εἶνε ἀσύνηθες εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, φέρεται δὲ κοινῶς ὑπὸ τὸν ἰταλίζοντα τύπον **Γερόλυμος**. Εἰς τὴν περίφημον κωμωδίαν «Ὁ Χάσης» τοῦ Ζακυνθίου Γουζέλη, ὁ υἱὸς τοῦ ψευτοπαλληκαρᾶ ἦρωος τοῦ ἔργου, ὀνομάζεται Γερόλυμος. Πάντοτε ὁμῶς τὸ ὄνομα δίδεται εἰς ἄτομα ἀρσενικοῦ γένους, οὐδέποτε δὲ καὶ εἰς θήλεα.

Ἐν τούτοις ὑπῆρξεν εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν καί τις συμ-

πολίτης μου, φέρων τὸ βαπτιστικὸν ὄνομα Ἰερώνυμος, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ἐνετικὸν τύπον *Μόμολος*. Ἀνῆκεν εἰς τὴν εὐγενῆ κεφαλληνιακὴν οἰκογένειαν τοῦ κλάδου τῶν Τυπάλδων Πρετεντέρη, ἧτο δὲ νομιζῶ συγγενής, ἀλλ' ἄγνοῶ τίνος βαθμοῦ, τοῦ ἐπιφανοῦς ἐπιστήμονος, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἱατροῦ τοῦ βασιλέως Γεωργίου, Χαραλάμπους Τυπάλδου Πρετεντέρη. Ὁ Μόμολος εἶχεν ἐκπαιδευθῆ ἔν Ἰταλίᾳ, ὅπου καὶ ἐνυμφεύθη, καὶ ὅπου ὡς εἰκάζω εὐλόγως, ἀπέκτησε τὸν θωπευτικὸν τύπον τοῦ ὀνόματός του. Εἶχε δὲ τὸν χαρακτῆρα εὐέξαπτον, βίαιον καὶ φιλοτάραχον, ἀναμιχθεὶς διὰ τοῦτο εἰς τὰ ἐν Κεφαλληνίᾳ ἰδίως σημειωθέντα ἀντιδραστικὰ κινήματα κατὰ τῆς ἐν Ἑπτανήσῳ Ἀγγλικῆς Προστασίας περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Τὰ κινήματα ταῦτα ἐπεδοκίμαζον, ἢ καὶ συμμετεῖχον ἐνεργῶς εἰς αὐτά, πολλοὶ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς ἀνωτέρας κοινωνικὰς τάξεις, ἐκ τῶν ἐπιστημόνων ἰδίως, οἵτινες διανύσαντες τὰς σπουδὰς των εἰς τὰ ἰταλικά Πανεπιστήμια, εἶχον ἐμποτισθῆ ἐκ τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν τῶν ἐπικρατουσῶν τότε καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν ἰταλικὴν χερσόνησον· τινὲς δὲ καὶ συμμετέσχον ἐνεργῶς τῆς σφοδρᾶς ἀντιδράσεως κατὰ τῶν ἀνελευθέρων Κυβερνήσεων τῶν διαφόρων ἰταλικῶν Κρατῶν, τῆς διεξαγομένης ὑπὸ τῶν φιλελευθέρων στοιχείων τῆ ἐνεργῶ συμπράξει τῆς ἐνθουσιώδους ἀκαδημαϊκῆς νεολαίας. Οἱ δὲ πλέον ἐξημμένοι ἐξ αὐτῶν καὶ μὴ στέργοντες τὴν ὑπὸ τῶν μετριοπαθεστέρων προβαλλομένην ἰδέαν τῶν φιλελευθέρων μεταρρυθμίσεων, ἀλλ' ἀξιοῦντες τὴν ἄμεσον ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ὠνομάσθησαν ριζοσπάσται, κατὰ μετάφρασιν τοῦ γαλλικοῦ ὄρου radical.

Εἷς ἐκ τῶν φιλελευθέρων αὐτῶν ἐπιστημόνων, διακρινόμενος διὰ τὸ φιλοτάραχον τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ὀλίγην σοβαρότητα τῶν σκέψεων καὶ τῶν πράξεών του, Φωκᾶς τὸ γένος, ἀλλ' ἐπονομαζόμενος διὰ τὰς ἐξημμένας ἰδέας του *Ρεπούμπλικας*, συνελήφθη ὑπὸ τῶν ἀρχῶν καὶ ἀπηλάθη ἐκ τῆς νήσου. Διότι ἢ τότε ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν Προστασίαν ἐγγώριος ἐξουσία κατεδίωκε τοὺς θορυβοῦντας διὰ πολιτικούς

λόγους. Καὶ τοὺς μὲν ἀρχηγοὺς τῆς ριζοσπαστικῆς μερίδος, ἄνδρας ἀληθῶς ἀδαμαντίνου χαρακτῆρος καὶ ὑπερόχου ἐθνικοῦ φρονήματος, οἷοι ἦσαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Κεφαλ-
ληνίας ἐν τῇ Ἰονίῳ Βουλῇ ἀείμνηστοι Ἡλίας Ζερβὸς καὶ
Ἰωσήφ Μομφερράτος, εὐθαρσεῖς ἐνταυτῷ δημοσιογράφοι,
ἐξώριζε, περιορίσασα αὐτοὺς ἐπὶ ἀρκετὸν διάστημα, τὸν μὲν
πρῶτον εἰς τὴν νησίδα τῶν Ἀντικυθίων, τὸν δὲ δεύτερον
εἰς τὴν παρὰ τὴν Κέρκυραν Ἐρικοῦσσαν· τοὺς δὲ ἀβλαβε-
στέρους ἀπεμάκρυνεν ἀπλῶς ἀπὸ τῆς νήσου. Κατὰ τὴν ἀπέ-
λασιν λοιπὸν τοῦ Ρεπούμπλικα, ὡς διηγοῦντο οἱ πρεσβύτεροι,
ὁ κομπορήμων αὐτός, ὀδηγούμενος εἰς τὴν λέμβον, ὅπως
ἐπιβιβασθῆ τοῦ ἀτμοπλοίου διὰ νὰ μεταβῆ εἰς Πάτρας,
ἐστάθη παρὰ τὴν κρηπίδα τῆς προκυμαίας, καὶ μὲ ὕφος
τραγικόν, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν συνοδεύοντα αὐτὸν φίλον
καὶ ὁμόφρονα Μόμολον, ἀνεφώνησεν ἰταλιστὶ — διότι τότε
πάντες σχεδὸν οἱ ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπιστήμονες, οἱ διανύσαντες
τὰς σπουδὰς τῶν ἐν Ἰταλίᾳ, ἐλάλουν τὴν ἰταλικὴν — :

— Mommo! ti raccomando il popolo!

Ἦτοι: «Σοῦ συνιστῶ νὰ φροντίζῃς διὰ τὸν λαόν!»

Ἡ δραματικὴ αὕτη φράσις, λεχθεῖσα σοβαρῶς εἰς παρο-
μοίαν περιστασιν, ἐνεποίησεν ἕνεκα τῆς ποιότητος τῶν δύο
ὑποκειμένων — συντελούσης καὶ τῆς σχεδὸν ὁμοιοκαταληξίας
τῶν λέξεων — κωμικὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς παρεστώτας, οἵτινες
ἐνεθυμοῦντο τὴν σκηνὴν ταύτην πάντοτε μετὰ φαιδρότητος.

Τὴν οἰκογένειαν τοῦ ρηθέντος Μομόλου, ἥτις ἐγκατε-
στάθη ἐν Ἰταλίᾳ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός, συνέπεσε
νὰ συναντήσω ἐν Βονωνίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1873 καὶ ἐπεσκέ-
φθην αὐτὴν εἰς τὸν οἶκόν της παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Σάν
Πετρόνιο, ὡς συμπατριώτης καὶ γείτων μάλιστα. Ἐνθυμοῦ-
μαι δὲ ὅτι ἡ μιὰ τῶν θυγατέρων του ἔφερε τὸ περίεργον
καὶ μοναδικὸν ἴσως ὄνομα Ζουλείκα, μὲ τὸ ὅποιον ἐκαλεῖτο
ἡ ἡρωὶς ἐνὸς τῶν ποιημάτων τοῦ λόρδου Βύρωνος, τῆς
«Νύμφης τῆς Ἀβύδου» (The Bride of Abydos).

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἠτύχησα νὰ γνωρίσω ἐν Φλω-
ρεντία καὶ ἕτερον Τυπάλδον, καὶ δὴ τοῦ αὐτοῦ οἰκογε-
νειακοῦ κλάδου τῶν Πρετεντέρη, τὸν αὐτόθι τότε μονίμως

διαμένοντα ποιητὴν Ἰούλιον Τυπάλδον, τοῦ ὁποίου οἱ ἄβρότατοι καὶ μελωδικώτατοι στίχοι εἶχον κατακυλῆσαι τὴν νεανικὴν μου ἀκοήν. Τὰ ποιήματά του: **Ὁ θάνατος τῆς Χάμκως, ὁ Ρήγας, τὸ Παιδάκι καὶ ὁ Χάρος** κλπ., ἦσαν πασίγνωστα εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν τοῦ καιροῦ ἐκείνου, πολλὰ δὲ ἐκ τῶν μελωδικωτάτων λυρικῶν ἀσμάτων του, ὅπως τό: **Ἐύπνα, γλυκεῖά μου ἀγάπη, τὸ Μόλις ἔφεγγε τὸ ἀστέρι** κλπ., ἐπιτυχῶς τονισθέντα ὑπὸ ἑπτανησίων μουσουργῶν, ἐψάλλοντο καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Ἐγκριτος νομομαθῆς ὁ Ἰούλιος Τυπάλδος, εἶχε καταλάβει ἀνώτατα δικαστικὰ ἀξιώματα εἰς τὴν Ἰόνιον Πολιτείαν, διέμενε δὲ ἐν Κερκύρα, ὁπόθεν ὅμως ἀπεμακρύνθη ὀλίγον μετὰ τὴν Ἑνωσιν, συνελεύει ἀτοπωτάτης καὶ οἰκτρᾶς πρὸς αὐτὸν συμπεριφορᾶς νεαροῦ τινος τότε ἀξιοματικοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, καὶ ἔζη ἰδιωτεύων ἐν Φλωρεντία, κατοικῶν εἰς οἰκίαν παλαιοῦ φλωρεντινοῦ ρυθμοῦ ἐν τῇ ὁδῷ Καλταγιουόλι. Ἐκεῖ τὸν ἐλεσκέφθη μετ' ἄλλου τινὸς συμπολίτου μου, ἐγενόμεθα δὲ δεκτοὶ μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης. Ἦτο ἀνὴρ ἐξηκοντούτης, λευκὴν ἔχων τὴν κόμην καὶ τὸν μύστακα, ἀριστοκρατικὸν ἐν γένει. τὸ ἦθος καὶ τὴν μορφήν πλήρη εὐγενοῦς προσηνείας καὶ ἀγαθότητος. Ἀφοῦ δὲ συνωμιλήσαμεν ἐπὶ τινα ὥραν, μᾶς παρεκάλεσε ν' ἀναμείνωμεν ἐπὶ τινὰς στιγμάς, διὰ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ πρὸς τὴν σύζυγόν του. Τῷ ὄντι δὲ μετ' ὀλίγον ἐνεφανίσθη αὕτη, καὶ ἡ θεὰ τῆς μου ἐπροξένησεν ἀλησιμόνητον ἐντύπωσιν. Ἐπιβλητικὴ τὸ ἀνάστημα ἢ ὠρίμου ἤδη ἡλικίας κυρία, μετὴν κάπως ἀγέρωχον, ἀλλ' εὐγενῆ ἔκφρασιν τῆς μορφῆς τῆς, μετὴν πολυτελῆ τῆς ἀμφίεσιν καὶ τὴν μακρὰν βελουδίην ἐσθῆτα, μετὴν παλαιὰν ὑψηλὴν τῆς κόμμωσιν, καὶ μετὸν τρόπον καθ' ὃν μᾶς ἔτεινε τὴν ἄκραν τῆς δεξιᾶς τῆς πρὸς ἀσπασμόν, μου ἐπροξένησε τὴν ἐντύπωσιν τῶν παλαιῶν ἀρχοντισσῶν τῆς Ἑπιανήσου· ἀνῆκε δὲ τῷ ὄντι εἰς ἀρχαίαν ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν τῆς Ζακύνθου. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς, συμβάντα μετὰ τινα ἔτη, ὁ σύζυγός τῆς ἐπανῆλθεν εἰς Κέρκυραν ἀρκετὰ γεγηρακῶς ἤδη καὶ περίλυπος, ἀπεβίωσε δὲ αὐτόθι κατὰ τὸ 1854.